

AKO TO BOLO S ČAHTICKOU JASKYŇOU

Marcel Lalkovič

V Spravodaji SSS č. 2/2005 M. Sluka v článku, kde sa zaoberá genézou vzniku mapy Čachtickej jaskyne, spomenul aj niektoré náležitosti týkajúce sa činnosti bývalého Turistu n. p. a zamerania jaskyne. Ak si odpustím detail, že vôbec nejde o mapu, ale plán jaskyne, čo je termín, ktorému málokto z jaskyniarov rozumie, zarazila ma interpretácia autora v prípade Turistu n. p. a merania, ktoré som realizoval od roku 1970 v Čachtickej jaskyni s kolektívom spolupracovníkov. Myšlienka o vedení profesionálnej pracovnej skupiny Jánom Majkom nie je presná a zameranie jaskyne A. Droppom tvorilo súčasť ním realizovaného výskumu.

Podobne treba posudzovať aj akúsi bližšie nešpecifikovanú politickú objednávku, podľa ktorej sa malo pristúpiť k zameraniu jaskyne po vzniku Správy slovenských jaskýň v Liptovskom Mikuláši.

Turista n. p. a Čachtická jaskyňa

Je pravdou, že A. Droppa zamerl Čachtickú jaskyňu v roku 1960. Napokon kto iný v tom čase na niečo podobné prichádzal na Slovensku do úvahy. Náležitosti okolo národného podniku Turista Bratislava však vyzerali trochu inak. Vznikol 1. februára 1954 na základe vládneho uznesenia z 8. januára 1954, ktorým sa celoštátne usporiadala turistika a cestovný ruch. Vládnym uznesením sa z pôsobnosti Poverenia dopravy vyčlenila starostlivosť o turistiku i cestovný ruch a prešla pod Slovenský výbor pre telesnú výchovu a šport. Do Turistu sa sústredili cestovné a informačné kancelárie, nocľahárne, výfahy, výskum a prevádzka jaskýň, výstavba i údržba chát a horských hotelov i propagačná a ideová služba.

Turista nadviazal na činnosť, akú dovtedy v rámci Hlavnej správy cestovného ruchu pri Povereníctve dopravy zabezpečoval národný podnik Cestovný ruch. Už v jeho organizačnom rámci existovalo oddelenie pre výskum a ochranu jaskýň, na čele ktorého stál od 7. novembra 1952 Leonard Blaha. K jeho základným úlohám patrili sondovacie práce v jaskyniach, ich dokumentácia vrátane zamerania a zmapovania objavených priestorov a ochrana jaskýň s dôrazom na sprístupnené jaskyne. Sprístupňovanie jaskýň nebolo prioritou, ale činnosť na úseku praktického speleologického prieskumu, ktorý sa realizoval na viacerých miestach Slovenska. Koordinoval ho Ján Majko. Spočiatku mal na starosti päť pracovísk, pričom jedno z nich predstavovala aj lokalita medzi Čachticami a Višňovým pri Novom Meste nad Váhom. Vedúcim tohto pracoviska bol Eduard Čapoš.

Ďalšia vec, na ktorú nemožno zabúdať, je fakt, že Majko sa od 1. februára 1952 stal zamestnancom Riaditeľstva pre cestovný ruch v Bratislave. Neskôr ho nasledoval aj Peter Droppa a obaja nejaký čas pôsobili v RCR ako vedúci skupín pre výskum a ochranu krasu, ktoré sa tu sformovali, keď jaskyne na Slovensku prešli do jeho operatívnej správy. Prvá pracovná porada so zameraním na výskumníctvo jaskýň sa na pôde RCR uskutočnila koncom júla 1952. Tu sa začali rodiť predstavy o tom, akým smerom sa bude rozvíjať činnosť, ktorej sa

od roku 1944 venoval Jaskyniarsky zbor KSTL a po ňom SSS. Kto iný, ak nie Majko, mohol na ne udávať tón z pohľadu výberu potenciálnych lokalít, na ktoré sa mal sústrediť budúci speleologický prieskum realizovaný pod egidou RCR?

Len tak možno vysvetliť, prečo už v auguste 1952 Majko s miestnymi dobrovoľnými pracovníkmi realizoval povrchový prieskum Čachtického krasu a hľadal lokalitu vhodnú pre stále prieskumné a sondovacie jaskyniarske práce. Za najslubnejšie pracovisko označil občasnú vyvieracku Hladový prameň v údolí Hrabutnice. Do konca júna 1956 v profesionálna prieskumná skupina Turistu vedená E. Čapošom prenikla do vzdialenosti 122 m. Práca bola veľmi namáhavá a ťažká, a preto sa začalo uvažovať o iných možnostiach postupu. Rozhodnutie padlo na závrť na Belákových lúkach, kde sa už v auguste 1956 preniklo do prvých priestorov dnešnej Čachtickej jaskyne. Koncom januára 1957 práce na čas prerušili. V druhej polovici októbra 1958 sa začalo pracovať opäť a do polovice novembra 1958 tu pracovníci Turistu objavili niekoľko ďalších priestorov.

V roku 1958 sa jaskyne na základe ďalšej reorganizácie vyčlenili z pôsobnosti Slovenského výboru pre telesnú výchovu a šport a šport a šport do Poverenia obchodu. Toto opatrenie ovplyvnilo existenciu Turistu do tej miery, že sa stal podnikom cestovného ruchu, čo malo priamy dopad na jaskyne. Z pozície cestovného ruchu sa jeho prioritou stali sprístupnené jaskyne a odrazu vznikla otázka, čo s činnosťou, ktorú koordinoval Majko a ako celok zastrašoval L. Blaha speleologickým oddelením. Túto situáciu vo februári 1959 plne charakterizuje spracovávanie koncepčného materiálu, ktorý sa týkal perspektív sprístupňovania a vybavenia jednotlivých jaskýň, a neskôr i ďalšie kroky Turistu. Súvisia s odvolaním L. Blahu z postu vedúceho speleologického oddelenia od 1. 6. 1959 a zadelením na pracovisko v Silici. Do konca roku 1959 jeho miesto zastávala Elena Farská, ale Turista speleologické oddelenie napokon od 1. januára 1960 zrušil a starostlivosť o prieskum jaskýň presunul na J. Majka.

Snaha Turistu nezaoberať sa prieskumnou činnosťou v jaskyniach bola zjavná a v konečnom dôsledku vychádzala zo stanoviska Poverenia obchodu. Skúmala sa preto možnosť začleniť túto činnosť pod speleologické oddelenie SAV, čo však narážalo na problémy zo strany Poradného zboru pre veci jaskýň a krasových javov pri Povereníctve školstva a kultúry. Turista išiel ešte ďalej a schválil návrh odčlenenia praktického speleologického prieskumu, vrátane dobrovoľných pracovísk. Ponechať si chcel len výskumnú skupinu. Mala sa podieľať na prácach okolo sprístupňovania jaskýň a na zabezpečovaní projektovej prípravy a súvisiacej stavebnej výroby. V návrhu organizačného poriadku Turistu z októbra 1960 sa činnosť na úseku prieskumných jaskyniarskych prác chápala len ako vedľajšia činnosť organizácie. Na rokovaní zástupcov Poradného zboru pre veci jaskýň a krasových javov a Turistu v januári 1961 v Bratislave sa dohodlo že Turista bude vykonávať prieskum jaskýň a jaskynných priestorov určených na sprístupnenie a činnosť jeho prieskumnej skupiny.

ny sa obmedzí len na práce, ktoré odsúhlasí Poradný zbor.

Toto sú aspekty, cez ktoré treba posudzovať Čachtickú jaskyňu a úvahy okolo jej možného sprístupnenia. Už v roku 1954 vypracoval J. Majko Perspektívny vývojový plán jaskyniarskeho výskumu, sprístupňovania a predpokladanej návštevy v jaskyniach v rokoch 1955 – 1960. Pre rok 1955 sa v ňom uvažovalo aj so sprístupňovaním Čachtickej jaskyne. Majkom použitý názov jaskyne je zavádzajúci. Netýkal sa dnešnej Čachtickej jaskyne. Súvisel s občasnou vyvieracou Hladový prameň v údolí Hrabutnice. Úvaha o prípadnom sprístupnení tzv. Čachtickej jaskyne vychádzala z predstavy, že otvorenie občasnej vyvieracky povedie k objavu väčších priestorov, charakter ktorých umožní ich sprístupnenie. V čase vypracovania spomenutého materiálu priestory dnešnej Čachtickej jaskyne neexistovali. Až v auguste 1956 sa začalo pracovať v závrte na Belákových lúkach, a to len pod vplyvom ťažkostí, s akými sa stretávala prieskumná skupina Turistu v občasnej vyvieracke. V čase od 10. augusta 1956 do konca januára 1957 tu sice objavili priestory, miestami s peknou kvapľovou výzdobou, ale ani potom sa ich prípadné sprístupnenie nevnímalo jednoznačne.

Pri realistickom prístupe sprístupnenie neprichádzalo do úvahy. Dokumentujú to o. i. aj závery z porady vedúcich prieskumných pracovísk výskumu jaskýň Turistu v Domici 7. októbra 1959. Tu sa jednoznačne konštatovalo, že jaskyňa za vedajšieho stavu sa nehodí na sprístupnenie, čo potvrdzoval charakter jej priestorov, keďže objavené dómy nie sú súvislé a treba prekonávať značné výškové rozdiely. Tým, že sa v roku 1958 prechodom pod Povereníctvo obchodu zmenila pôsobnosť Turistu, zvažovala sa aj možnosť jej sprístupnenia. Svedčí o tom investičná úloha na sprístupnenie jaskyne v rokoch 1964 – 65, ktorú koncom júna 1958 schválil riaditeľ Turistu. Jej obsah nie je známy, ale podľa všetkého aj tu sa uvažovalo so sprístupnením cez vyvieraciu v údolí Hrabutnice. Investičná úloha bola na svete, ale pokiaľ išlo o jaskyňu, ktorej sa týkala, situácia nevyzerala najlepšie.

Pravdepodobne preto sa v Domici rokovalo o Čachtickej jaskyni. Realistický pohľad na vec spôsobil, že Turista začiatkom roku 1960 požiadal Ján Seneša, predsedu Poradného zboru pre veci jaskýň a krasových javov, o vypracovanie posudku na speleologické otváracie práce v Čachtickom krase. S týmto cieľom J. Seneš v sprievode J. Majka a námestníka riaditeľa Turistu V. Šubrtu absolvoval 28. januára 1960 obhliadku Čachtického krasu. Z jeho posudku z 3. februára 1960 vyplynulo, že súvislosť koryta náplavovej vyvieracky v Hrabutnici s priestormi pod Belákovými lúkami na Drapláku je veľmi problematická. Navrhoval pokračovať v otváracích prácach vo vyvieracke v údolí Hrabutnice a na riešenie otázky koncentrácie podzemných chodieb, ako aj zistenia najbližšieho bodu jaskyne na Belákových lúkach k okraju Hrabutnickej doliny bez meškania zamerať túto jaskyňu a povrchovým morfológickým mapovaním zistiť polohu všetkých závrto v masíve Drapláku.

Týmto sa otvoril priestor pre A. Droppu, ktorého Turista požiadal, aby v intenciách posudku J. Seneša pristúpil k zameraniu Čachtickej jaskyne. Zameranie jaskyne a ostatných potrebných náležitostí na povrchu spolu so speleologickým prieskumom jaskynných priestorov realizoval A. Droppa

v dňoch 30. 5. – 11. 6. 1960. V posudku, ktorý vypracoval 30. marca 1961 a odoslal podnikovému riaditeľstvu Turistu, uviedol, že charakter a poloha známych podzemných priestorov Čachtickej jaskyne vylučujú akékoľvek úvahy o sprístupnení. Terajší vchod do nich je z každej stránky nevhodný. Musel by sa do nich raziť tunel z údolia Hrabutnice v dĺžke 1 km, čo je neekonomické a z turistického hľadiska neestetické. Konštatoval tiež, že by bolo chybou zanechať jaskyňu a prieskumné práce v tom stave ako sú teraz, pretože jaskyňa sa rozhodne nekončí tam, kde zastali prieskumné práce (v Dlhom dome).

Obdobie Správy slovenských jaskýň

Zrušenie krajských národných výborov na Slovensku v roku 1969 nastolilo potrebu riešenia niektorých otázok aj v prípade slovenského jaskyniarstva. V tejto súvislosti vláda SSR na podklade uznesenia z 23. mája 1969 prijala opatrenie, podľa ktorého sa starostlivosť o jaskyne mala sústrediť tak z hľadiska výskumu, prieskumu a sprístupňovania, ako i z hľadiska ich ochrany, prevádzky a kultúrno-výchovného využitia do jednej organizácie v riadiacej pôsobnosti Ministerstva kultúry. Návrh na organizačné usporiadanie a riadenie jaskyniarstva na Slovensku od 1. januára 1970, ktorý schválilo kolégium ministra kultúry 1. decembra 1969, vytvoril potom priestor pre vznik Správy slovenských jaskýň so sídlom v Liptovskom Mikuláši.

Medzi prvoradé úlohy novej organizácie patrilo najmä jej organizačné a personálne dobudovanie, aby mohla plniť úlohy dané štatútom. Nemenej dôležitú úlohu však predstavovalo spracovanie Koncepcie rozvoja slovenského jaskyniarstva v rokoch 1971 – 1985, ako základného predpokladu pre jeho ďalší úspešný rozvoj. Koncepcia sa skladala z niekoľkých častí. Jedna z nich sa týkala aj rekonštrukcie sprístupnených jaskýň a sprístupňovania nových jaskýň. Pri klasickom sprístupnení (pevné chodníky, elektrické osvetlenie, vstupný areál a pod.) sa v nej počítalo s Ochtinskou aragonitovou jaskyňou, Krásnohorskou a Čachtickou jaskyňou.

V prípade Ochtinskej aragonitovej jaskyne išlo o pokračovanie v činnosti, aká sa začala už v roku 1958 za Turistu a pokračovala Tatranskými hotelmi v Starom Smokovci či Východoslovenským múzeom v Košiciach. Myšlienka sprístupnenia Krásnohorskej jaskyne vychádzala do istej miery z predstáv rožňavských jaskyniarov, ktorí už v polovici šesťdesiatych rokov minulého storočia spracovali svoju koncepciu jej možného sprístupnenia. Otázka Čachtickej jaskyne bola iná. O zaradení do koncepcie rozhodla blízkosť priemyselného centra Považia a poloha voči frekventovanej turistickej trase Slovensko – Morava. Svoju úlohu zohrával aj fakt, že okrem jaskyne Driny sa na území Západoslovenského kraja nenachádzala žiadna sprístupnená jaskyňa, a pochopiteľne sa zohľadňovali aj poznatky, ku ktorým sa v jej prípade dospelo v časoch Turistu.

Nie teda akási politická objednávka, ale vyššie uvedené okolnosti boli dôvodom, prečo sa v rokoch 1970 – 73 v prípade Čachtickej jaskyne realizovali príslušné meračské práce. Čo je nenej dôležité, boli súčasťou výskumu Čachtického krasu. V rokoch 1970 – 72 ho zabezpečovalo výskumné odde-

Pred zostupom do Čachtickej jaskyne v roku 1972.

Zlava M. Sluka, M. Lalkovič, J. Kaißer a J. Knap. Kľačiaci vpredu O Ďurman.

lenie Múzea slovenského krasu v spolupráci s niektorými členmi Slovenskej speleologickej spoločnosti. Meračské práce pozostávali zo zamerania časti priestorov samotnej jaskyne, občasnej vyvieracky v údolí Hrabutnice s jej okolím a zamerania povrchového terénu medzi závrťmi na Agáčinách, Belákových lúkach a spomenutou vyvierackou. Väčšina týchto prác sa realizovala v rokoch 1971 – 72. Popri zamestnancoch Múzea slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši podieľali sa na nich aj niektorí dobrovoľní jaskyniari, ako Z. Hochmuth, J. Šťastný a ďalší. Sporadicky sa ich zúčastňoval aj M. Sluka. Štvoricu meračov, ktorí klasicky premerali najťažšie úseky jaskyne po okraj Rotundy, reprezentoval J. Knap, J. Kaißer, O. Ďurman a autor tohto príspevku.

Ak chceme otázku meračských prác spájať za každú cenu s myšlienkou prípadného sprístupnenia jaskyne, potom realnosť tohto kroku treba posudzovať v intenciách vtedajšej situácie. V roku 1972 sa skúšobne spustila prevádzka Ochtínskej aragonitovej jaskyne a rozbiehala výstavba nového vstupného objektu. V tom istom roku nadobudol platnosť zákon SNR č. 42 Zb. o organizácii a rozšírení dozoru štátnej banskej správy. Na jeho základe orgány štátnej banskej správy začali vykonávať odborný dozor nad bezpečnosťou práce a prevádzky a dodržiavaním určených pracovných podmienok v organizáciách, pokiaľ uskutočňujú práce na sprístupňovaní prírodných jaskýň a práce pri ich udržiavaní v bezpečnom stave. Popritom, že zákon viedol ku vzniku Bezpečnostného predpisu SBÚ č. 3000/1975 pre jaskyne, veľmi výrazne ovplyvnil režim organizácie v prípade sprístupnených jaskýň. Za týchto okolností úvahy o prípadnom sprístupnení Čachtickej jaskyne naozaj nemali opodstatnenie a v takejto forme ich reálne ani nikto nepresadzoval.

V súvislosti s myšlienkou sprístupnenia Čachtickej jaskyne treba sa zmeniť o aktivitách, ktoré nepochádzajú z jaskyniarskych kruhov. Mám na mysli diplomovú prácu P. Turčeka z roku 1972, ktorá sa zaoberala jej možným sprístupnením. Na základe obhliadky, ktorú absolvoval v roku 1971 počas nami vykonávaných terénnych prác, P. Turček v diplomovej práci navrhoval dva spôsoby sprístupnenia jaskyne. V prvom

vstup do nej situoval na náhornej plošine (v okolí pôvodného vstupu v závrte na Belákových lúkach) tak, aby sa úvodným dielom – zvislou sachtou hlbokou 90 m nezasiahlo do jaskynných priestorov. Prechod do jaskyne mali zabezpečiť dve pripojovacie chodby na rôznych úrovniach. Kým prvá vyúsťovala do Priepasťového domu, vyústenie druhej projektoval do chodby pred Žabkiným domom. Dopravu návštevníkov z povrchu do podzemia mal zabezpečiť rýchlyvýtah. Druhý spôsob sprístupnenia jaskyne počítal so vstupom cez občasnú vyvieracku v Hrabutnickej doline. Vychádzal z predpokladu vyrazenia priamej stólne dĺžky 850 m a jej napojenia na dovtedy známe jaskynné priestory (Dlhý dóm). Doprava návštevníkov štôľňou sa mala riešiť úzkorozchodnou dráhou na elektrický pohon.

S ohľadom na celkovú svetlosť jaskyne a potrebu prekonávania značných prevýšení oba spôsoby sprístupnenia uvažovali len s pešou obhliadkou jej priestorov.

Záver

Nech sa na úvahy okolo prípadného sprístupnenia Čachtickej jaskyne pozeráme akokoľvek, v súvislosti s aktivitami, aké sa realizovali v Čachtickom krase od čias Turistu a po vzniku Správy slovenských jaskýň, netreba zabúdať na jednu dôležitú okolnosť. Ak by tieto aktivity neexistovali, dnes by sme pravdepodobne nemohli hovoriť ani o oblastnej skupine SSS v Čachticiach. Veď ak tu dnes reálne existuje a Čachtická jaskyňa má viac ako 4 km, tak je to predovšetkým preto, že práve myšlienka výskumu Čachtického krasu zo začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia pôsobila inšpiratívne na niekoľkých tunajších záujemcov. Práve na základe dovtedy vykonávaných prác sa založením oblastnej skupiny SSS v októbri 1970 rozhodli pre pokračovanie v speleologickom prieskume. Takto v podstate prevzali štafetu svojich predchodcov a je len na nich, ako sa budú vyvíjať ďalšie osudy Čachtickej jaskyne či ostatných lokalít v celej predmetnej oblasti.

Použitá literatúra a pramene

- HOMZA, Š., JAKÁL, J.: Perspektívy rozvoja speleológie na Slovensku. In: Slovenský kras 10, 1972, s. 145 – 154
- Jaskyňa pri Čachticiach. In: Krásy Slovenska 34, 1957, s. 384 – 387
- LALKOVIČ, M.: Ján Majko, životné osudy jaskyniara, Liptovský Mikuláš 2001, 183 s.
- TURČEK, P.: Výsledky štúdií o Čachtickej jaskyni – Zalkliata krása v podzemí. In: Trenčianske noviny, Trenčín 18. 7. 1972
- Zaujima nás: Bude sprístupnená Čachtická jaskyňa ?. In: Krásy Slovenska 1973, s. 18 – 19
- Fond Turista n. p., Archív Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši